

Kültür, Siyaset ve Milli Burjuvazi

DOI: 10.26466/opus.481760

*

Ruhi Ersoy*

*Doç. Dr., Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara/Türkiye
E-Posta: ersoyruhi@yahoo.com ORCID: [0000-0001-5622-6509](https://orcid.org/0000-0001-5622-6509)

Öz

Tarihsel olarak milli burjuvazi, kültür ve siyaset birbiri ile ilişki içerisinde olmuş ya da birbirlerinin gelişimini etkilemiş unsurlardır. Milli burjuvaziler ellerindeki sermaye ile kültürün gelişmesine katkı sağlamışlar ve siyasete etki etmişlerdir. Yeri geldiğinde siyasette milli burjuvaziye etki etmiştir. Burjuvazi sınıfı öncelikli olarak Batı Avrupa'da ortaya çıkmış, özellikle Sanayi Devrimi ile gelişmeye başlamış ve güç kazanmıştır. Ortaya çıktığı bölgede kültür ve siyasette köklü değişikliklere sebep olmuştur. Osmanlı Devleti'nde ve onun devamında Türkiye Cumhuriyeti'nde Burjuvazi sınıfı Avrupa'ya göre daha geç oluşmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde burjuvazi sınıfının geç oluşmasının sebebi onun Avrupa'da meydana gelen Sanayi Devrimine ayak uyduramaması ve bu dönemde halen daha bir tarım toplumu niteliğine sahip olmasıdır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında devrin gereksinimlerine göre bir milli burjuvazi oluşturulmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet döneminde de milli burjuvazi yaratma konusundaki teşebbüslere devam edilmiştir. Milli burjuvazi oluşturulmak istenilmesinin sebebini görmek için devrin genel yapısına ve devletin buna duyduğu ihtiyaca bakmak yeterli olacaktır. Bu çalışmada Kültür siyaset ilişkisi bağlamında Türkiye'de milli burjuvazinin oluşumu, milli burjuvazi sorunu, burjuvazinin kültür ve siyasete etkisi ele alınıp değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Milli burjuvazi, kültür, siyaset, Türk milli burjuvazisi.

Culture, Politics and National Bourgeoisie

*

Abstract

Historically, the national bourgeoisie, culture and politics have been both associated with each other and affected their developments. The national bourgeoisie contributed to the development of culture and they influenced politics with their capitals. When it comes to politics, it has influenced the national bourgeoisie, too. The bourgeoisie primarily emerged in the West Europe, and it began to develop with the Industrial Revolution and strengthened. It led to radical changes in culture and politics in the emerged region. The bourgeoisie class in the Ottoman Empire and then in Turkey began to emerge later than Europe. The reason for the late bourgeoisie class in the Ottoman Empire was that it could not keep up with the Industrial Revolution in Europe and it was still an agricultural society in this period. In the last period of the Ottoman Empire, a national bourgeoisie was tried to be formed in the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. The attempts to create the national bourgeoisie in the Republican period continued. It is sufficient to look at the general structure of the period and the need of the state to see why the national bourgeoisie was desired to be created. In this study, the formation of the national bourgeoisie in Turkey within the context of culture and politics, national bourgeoisie problems and the impact of the bourgeoisie on the culture and politics are discussed and examined.

Keywords: *National bourgeoisie, culture, politics, Turkish national bourgeoisie.*

Giriş

“Şirhârlar beşîğini, çocuklar eğlendiği yeri, gençler maişet-gâhını, ihtiyarlar kâşe-i ferâgatini, evlâd validesini, peder ailesini ne türlü hissiyât ile severse, insan da vatanını o türlü hissiyât ile sever.”(Tuncer, 21011) (Namık Kemal)

Birey dünyaya geldiği andan itibaren kendisini her anlamda hazır bir kültür iklimi içerisinde bulur. Aslında anne karnında başlamış olan ve içinde doğduğu kültürel iklimle temas sonucu somutlaşan bu süreç, kişinin maddi ve manevi varlığını şekillendirir. İnsanın içinde doğduğu bu kültürel yapının zamana, coğrafyaya, etnik yapıya, tarihi birlikteliğe göre şekillenmiş türleri milli kültürleri meydana getirir. Dolayısıyla dünyaya gelen her insan, yoğunluğu az veya çok olsun belirli bir milli kültür içerisinde var olur. İçinde yetiştiği toplumun dil, inanç özelliklerini alır, zamanla o toplumun üretim tüketim ilişkilerine dâhil olur, aynı toplumun bir değer taşıyıcısı ve değer üreticisi konumuna erişir. Böylelikle insanı diğer canlı türlerinden ayıran en büyük özellik olan üretken sosyo-kültürel döngü varlığını muhafaza eder (Karaağaç, 2005).

Söz konusu kültürel iklim kişiye aynı zamanda bireysel ve toplumsal kimlik verir. Zira kimlikleri kültürler oluşturur (Kalafat, 2006). Doğuştan getirdiği yeteneklerini bu süreçle birleştiren birey, ait olduğu toplumun değerlerini daha da yüceltir ve böylelikle milli kültür, formal veya informal eğitim kurumları vasıtasıyla ihtiyacı olan insan modelini yetiştirir. Söz konusu bu insan modeli, içinde yetiştiği toplumun sorunlarına çözüm üretebilecek gelişim göstermek durumundadır. Bu kapasiteye erişmiş olan insanı milli aydın olarak da tanımlanabilir. Kültürlü insan olarak da nitelendirilebilecek olan bu insan tipi toplumun önünü açacak kapasiteye sahiptirler (Ünalın, 2002).

Milli Burjuvazi ve Kültür Siyaset İlişkisi

Kültür-kimlik arasındaki bu ilişki, milletleşme aşamasına gelmiş toplumlarda ve siyasal organizasyonlar olarak devlet yapılarında kültür politikaları belirleme yönelimini doğurmuştur. Günümüz teknoloji çağıyla

birlikte kültür endüstrisi hem ekonomik hem de siyasal olarak büyük etkinlik alanı haline gelmiştir.

Bugün elektronik kültür dâhil, kültürün bütün sahaları ekonomik enstrümanlarla siyasetin vasıtası olarak Batı'da kullanılmaktadır. "Kültür endüstrisi" (Özer ve Dağtaş, 2011) olarak ifade edilen ve ekonomi, siyaset ve kültür arasındaki bu ilişki, özellikle Batı toplumlarının tarihinde bir anlamda doğal seyrinde işlemiştir denilebilir. Maddi varlığın artışı ekonomik bir orta ve üst sınıfın doğmasını sağlamış ve bu sınıf da kültür-sanat faaliyetlerini finanse etmiştir. Böylece *milli burjuvazi* olarak tanımlanabilecek ve kendi kültürüne sahip çıkarak bu kültürün işlenmesi için çaba harcayan bu sınıf siyasete de etki etmiştir.

Orta Çağ Avrupa'sında ekonomi ve güç, kilise ile soyluların egemenliğinde iken yavaş yavaş buna karşı ihtiyaç dışında imalat yapan, kar amaçlı üretim ile ticaret yoluyla sermaye biriktiren ve artık değer üreten bir sınıf ortaya çıkmıştır. Bu zenginleşme ve birikim o sınıfa tedricen bir özgürlük ve itibar kazandırmıştır. Müteakiben merkantilizmden kapitalizme, fabrikasyon üretime geçiş sürecine bu kar payı giderek yükselmiştir.

Temelde rönesans ve reform hareketini finanse eden, Avrupa'yı bugünkü durumuna getiren hareketlerin arkasında milli burjuvazilerin sermaye desteği ve bunların milli kültüre olan katkıları vardır. Marc Bloch, (Feodal Toplum, Doğu Batı Yay.) bunu çok yetkin bir biçimde izah eder.

Örneğin İtalyan rönesans sanatının arkasında Medici ailesi vardır. İtalya örneğinde olduğu gibi, yeni eserleri, sanatı ve kültürü finanse edenler hep milli burjuvaziler olmuşlardır. Çünkü onlar nitelikli insan gücü ve eğitilmiş bir toplumun taleplerinin yaratacağı ekonomik potansiyelin farkındaydılar (Günay, 2009).

Burjuva sınıfı Batı Avrupa'da ortaçağın sonlarına doğru gelişen ticari ilişkiler, kentlerin canlanması ve buna eşlik eden bilimsel gelişmelerle birlikte zayıflayan feodal yapının üzerinde yükselmiştir. Feodal sınırların iyice erimesi ile İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde yaşanan ekonomik bütünleşme bu ülkelerde ticarete yön veren ve zenginleşen burjuva sınıfını ortaya çıkarmıştır. Feodalitenin zayıflaması ile birlikte merkezi krallıklar güçlenmiş ve burjuva sınıfı ile feodal aristokrasinin arasında bir denge unsuru haline gelmiştir. Fakat bu geçici bir dönemdir. Çünkü rö-

nesans, reform hareketleri ve coğrafi keşifler gibi gelişmeler sonucunda İngiltere’de kraliçe kilisenin iktidarı parçalayıcı gücünü ortadan kaldırdı ve ulusallaştırdı. 17. yüzyılda İngiltere, sermaye birikiminin hızla artmasına, üretimin yaygınlaşmasına ve yeni bir mülkiyet anlayışına tanık oldu. Bu toplumsal değişme sürecine eşlik eden pazar ekonomisindeki genişleme bütün ulusu/milleti tek bir ekonomik birim haline getirdi. Burjuva sınıfı ekonomik bütünleşme süreci ile birlikte önce mülkiyet haklarını ardından siyasal haklarını talep etmeye başladı. Burjuva sınıfının mutlak krallıkların aleyhine kazandığı siyasal haklar artık Batı Avrupa’da meşruiyetini dinden alan güçlü krallıkların yerine meşruiyetini halk egemenliğinden dolayısıyla ulustan alan modern ulus devletlerin kuruluşunu hızlandırdı (Aydın, 1993).

Batı Avrupa’da bahsedilen süreçte Hristiyanlığın/Kilisenin toplumu bir arada tutma özelliğini kaybetmesi ile birlikte ulus/millet kavramı dolayısıyla ulusçuluk/milliyetçilik toplumu bir arada tutacak bir harç olarak tasavvur edilmiştir. Millet/ulus tanımlanırken de toplumun geçmişten getirdiği kültür unsurları, mitler, semboller millet anlayışına göre ön plana çıkarılır ve bir milli kültür yaratılır (Hobsbawm, 2006). Bu milli kültürün yaratıcısı ve taşıyıcısı da aldıkları eğitim ve ulaştıkları estetik seviye ile burjuva sınıfı mensupları olacaktır. Dolayısıyla Batı Avrupa’da burjuva sınıfı modern ulus devletlerin kuruluşundaki katkısına paralel olarak yaratılan yeni ulusal kültürün de belirleyicisi ve temsilcisi konumundadır.

Türk Milli Burjuvazisine Tarihsel Bir Bakış

Özelde Osmanlı Devleti’nin genelde de doğu dünyasının Sanayi Devrimi sonrası Avrupa ile ilişkileri ve teması çoğunlukla problemlidir. Batı Avrupa’da 17. yüzyıldan itibaren başlayan yeni bir devlet ve toplum modelinin kurulma süreci bu değişim ve dönüşümü başta değerlendiremeyen ardından da canhıraş bir biçimde taklit etmeye çalışan Osmanlı Devleti’nin sonunu getirmişti. Modern zamanların en yüksek siyasal ve toplumsal kategorisi olarak kabul edilen ulus ve buna bağlı ulusçuluk ideolojisinin Osmanlı Devleti gibi henüz tarım toplumu özelliklerini ve geleneksel üretim ilişkilerini devam ettiren bir toplumda yerli yerine oturması mümkün değildi. Modernizmin ürünü olan diğer siyasal ideo-

lojilerde olduğu gibi ulusçuluk da Osmanlı Devleti'nde ve toplumunda devleti kurtarma, yıkılışın önüne geçme reçetesi olarak tartışılma ve uygulanma olanağı buldu. Geleneksel üretim biçimleri ve tarım toplumunun kendine has karakteri, diğer taraftan kapitülasyonlar ve imtiyaz sistemi gibi ekonomiyi Batılı devletlerin hammadde ve pazar ihtiyaçlarına açık bir hale getiren kayıtlar Osmanlı toplumunda Avrupa'dakine benzer bir burjuva sınıfının ortaya çıkmasına engel olmuştu. Bu nedenle 19. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı ülkesinde yükselmeye başlayan milliyetçilik ideolojisinin taşıyıcısı ve savunucusu Avrupaî tarzda eğitim görmüş aydın/entelektüel kesimden gelen bürokrat ya da bürokrat adaylarıydı. Yani modernleşme sürecinin tamamında olduğu gibi milliyetçilik anlayışının belirlenmesinde ve savunulmasında da devlet veya onun temsilcileri ön plana çıkıyordu. Dolayısıyla Batı Avrupa'da burjuvazinin oynadığı rolü Osmanlı ülkesinde bu aydın entelektüeller oynuyordu.

Osmanlı Devleti'nde devleti modernleştirmek, ulusal bütünlüğü sağlanmış bir devlet ve toplum hayatı kurmak isteyen devlet adamları ve aydınlar aslında burjuva sınıfının eksikliğinin farkındaydılar. Özellikle 19. yüzyılda Rusya Türkleri arasındaki millî uyanışı kendisi de bir Kazan Türkü olması hasebiyle yakından takip eden ve bu millî uyanışta Kazan ve Kırım Türklerinin nispeten zenginleşmiş burjuva sınıfının etkisini bilen Yusuf Akçura, Osmanlı ülkesinde bir burjuva sınıfının eksikliğini dile getiren yazılar yayınlıyordu. Türkçü akımın yayın organı olan Türk Yurdu Dergisi'nde Millî İktisat ve Millî burjuvazi konusu önemli gündem maddesi haline gelmişti (Georgeon, 1999). Diğer taraftan Osmanlı aydınlarının bütün iyi niyetlerine rağmen 1908'de ilan edilen II. Meşrutiyet'in devleti kurtarma misyonunu yerine getirememesi nedeniyle İttihat ve Terakkî Cemiyeti Türkçülük ideolojisine göre politika yürütmeye başladı. Bu arada girilen I. Dünya Savaşı aslında eksikliği duyulan burjuva sınıfı yaratma projesinin hayata geçirilmesi için önemli fırsatlar doğurdu. Çünkü bir taraftan savaş gerekçe gösterilerek kapitülasyonların tek taraflı olarak kaldırılması, diğer taraftan Osmanlı Devleti'nde ticaret ve para ekonomisini elinde tutan gayrimüslim azınlıkların yavaş yavaş ikinci plana düşmesi ile ülkede ticaret ve ekonominin Müslüman Türk kesimin eline geçmesine ortam hazırladı. İttihat ve Terakkî Hükümeti de savaş yıllarında uygulanan savaş ekonomisi şartlarını ülkede sermaye-

nin gayrimüslimlerden Müslüman Türk kesime hasredecek politikaları devreye soktu. Genel olarak “*Millî İktisat*” kavramı ile tanımlanan bu süreçte devlet eliyle Müslüman Türk bir sermaye sınıfı yaratılmaya çalışıldı (Toprak, 1982). İttihat ve Terakkî dönemindeki bu politikalar Kurtuluş Savaşı yılları ve sonrasında kurulan Türkiye Cumhuriyeti döneminde de devam ettirildi. Lozan Konferansı’nın bir takım sıkıntılar nedeniyle kesintiye uğradığı dönemde 17 Şubat- Mart 1923 tarihleri arasında toplanan İzmir’deki Türkiye İktisat Kongresi’nde alınan kararlar ve bundan sonra 1930’lu yıllara kadar uygulanan yarı liberal ekonomik politikalar, 27 Mayıs 1927 tarihli Teşvik-i Sanayi Kanunu gibi yasal düzenlemeler millî bir burjuvazi yaratılması projesinin devam ettirildiğini göstermektedir (Koraltürk, 2011).

Türk Milli Burjuvazisi Kültür ve Siyaset

Gerek İttihat ve Terakkî döneminde gerekse cumhuriyetin ilk yıllarındaki devlet eliyle burjuva sınıfı yaratma projesi nispeten başarılı olsa da ortaya çıkan burjuva sınıfının Türkiye’deki aşkın devlet geleneği nedeniyle Batı Avrupa’dakine benzer bir rol oynaması mümkün olmamıştır. Milliyetçiliğin ortaya çıkışında ve ulus devletlerin kurulması sürecinde milliyetçilik ideolojisinden beklenen aslında ortak değer ve beklentiler sisteminden oluşan ulusal bir kültür ve buna bağlı olarak bir kimlik yaratmasıdır (Aydın, 1993). Yaratılacak olan ulusal kültür ve millî kimlik her ne kadar yukarıda ifade edildiği üzere yaşanan geçmiş tecrübeler, mitler ve semboller üzerinden tanımlansa da aslında modern, laik ögelelerin baskın olduğu bir yapı arz edecektir. Türkiye’de bu yeni kimlik yaratma projesini yine Avrupa’daki gelişmelerin aksine devlet ve onun temsilcileri yürütürken yine devlet eliyle zenginleşmiş burjuva sınıftan da bu yeni modern kültürü benimsemesi ve geliştirmesi beklenmektedir. Devletin bu beklentisini karşıladığı ölçüde halktan kopmakta, karşılamadığı zaman da varlığını borçlu olduğu devlet ile karşı karşıya gelmektedir. Dolayısıyla suni olarak yaratılan Türk burjuvazisi devlet eliyle yaratılan modern/millî kültür ile geleneksel/halk millî kültürü arasında kalmaktadır ki çoğunlukla varlığını borçlu olduğu devletten ve onun yeni kültür anlayışından yana tavır koyacaktır.

Yukarıda dile getirilenlerden dolayı, Türkiye'nin sermaye birikimi anlamında geleneksel bir kültürü maalesef teşekkül etmemiştir. Osmanlı'da ve devamında Türkiye'de mal ve servet biriktirme, ihtiyacın dışındaki vakfa hayra temlik edilmesi vesilesi ile yeteri oranda birikmemiştir. Ayrıca kapitalist kültürün temel dinamikleri Türkiye'de ve doğu dünyasında tam anlamıyla oluşmamıştır. Cumhuriyetin kurulmasından sonra bu eksikliğin farkına varan yönetim, karma ekonomi modeli ile sermayedar sınıfı olmayan bir toplumda devlet eliyle ithal ikameci politikalarla bir burjuva sınıfı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Türkiye'de özel sektör ilk temrinlerini ve eğitimlerini bugün devlet fabrika yapar mı diye küçümsenen fabrikalardan öğrenmiştir. Tekstilde Sümerbank, finans sektöründe Ziraat ve İş Bankaları bunun örneklerindedir. Cumhuriyetle birlikte devlet eliyle oluşturulmaya çalışılan ve kısmen başarılı olunan burjuva sınıfının varlığı, Türk milli kültürüyle Batı'dakinden farklı bir ilişki içerisinde olmuştur. Gelişen süreç içerisinde Türk burjuvası dünyadaki örneklerin aksine milli kültüre karşı hep mesafeli olagelmıştır. Klasik sanatlar elbette en üst düzeyde Cumhuriyetin kültür politikalarında olduğu gibi desteklenmelidir. Ancak Türkiye coğrafyasındaki diğer kültürlerin miraslarına sağlanan desteğin onda biri kadim Türk kültürünün işlenmesi ve Türk arkeolojisinin ortaya konulmasına verilseydi, sonuçta nasıl bir manzara çıkardı bunun üzerinde düşünmek gereklidir.

Milli sermayenin gelişen kapitalist ilişkiler ağında 1960 ve 1980 dönemlerinden sonra Batı sermayesiyle distribütör nitelikte eklenmesi Türkiye'deki üst gelir gruplarının bu milli kültür refleksini önemli ölçüde törpülemiştir. Bu durum aynı zamanda dıştan içe bir müdahale şeklinde de gerçekleşmektedir. Ekonomik ve türlü siyasal baskılarla dışarıdan gelen baskılar da Türkiye gibi ülkelerde ulus devleti bitirme ve daha kolay pazar haline getirilip yönlendirilecek yapılara dönüştürme maksadı taşımaktadır (Günay, 2009).

Bu noktada küreselleşme ve özellikle de ekonomideki küreselleşmenin sürece etkisini de gözden kaçırmamak gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası sermayenin önündeki sınırların kalkması olarak kabaca ifade edilen küreselleşme olgusu, ulus devlet ve milli kültür yapılarıyla ters orantılı bir gelişme göstermektedir. Türkiye'de bu durumun yansımaları görülmektedir. Batı kaynaklı bir paradigma olarak küreselleşme, Batı'nın

kendi köklerinde bulunan aydınlanmacı anlayışa da zarar vermektedir (Kili, 2002).

Küreselleşmenin ekonomik varlığın yanı sıra kültürel değerleri de gücünün zayıfa dayatması gerçeğini doğurması, coğrafi-siyasi-ekonomik konumu itibariyle Türkiye'yi ciddi anlamda sarsmaktadır. Evrensele giden değer, kavram ve kurumların, yerelin önce ulusallaşması daha sonra uluslararası standartlarda işlenmesiyle oluşturulabileceği herkesin malumudur. Dolayısıyla Türk milli kültürünün mal varlığının ortaya konulması, daha sonra bunların işlenmesi ve evrensel boyuta taşınması sermayenin kültür politikalarına bireysel ve kurumsal destek vermesiyle ilgilidir. Batı kültürlerini bu derece dünyada tanınır kılan, Batı sermayesi ile milli kültürlerin yakın münasebet içerisinde olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de bu türden bir ilişki bugün bile kurulamışken bir İngiliz, Fransız veya Alman milli kültür unsurlarının niçin Türk milli kültüründen daha tanınmış, işlenmiş ve dünyaya sunulmuş olduğu sorusu, kadim Türk kültürüne haksız ve yersiz bir soru olacaktır.

Burada milli kültürden içe kapanmacı konservatif ya da ötekini yok sayan bir anlayışı kastedilmiyor elbette; zaten Türk kültürünün doğasında da bu yoktur. Benzeterek değiştirme, adapte etme özelliği ile Türk kültürü 5.000 yıllık tarihi serüveninde Avrasya merkezli olarak dünyanın belli başlı bütün kültür havzaları ile temas etme imkânını bulmuştur. Türk kültürünün terkip kabiliyeti denilen, aynı anda bu kadar farklı kültürle temas edebilme ve alış-verişte bulunabilme özelliği kültür tarihinde az görülebilen bir durumdur (Ersoy, 2007). Öte yandan klandan modern topluma ve millete gelişim süreci aynı zamanda maddi uygarlık ve yerleşim formlarını da paralelinde getirir. Yaşam biçimi+geçim biçimi = düşünme biçimi şeklindeki yaklaşıma bir ölçüye kadar katılabilir. Batı dışı modernleşme tecrübelerinin başarılı örneklerine (Rus, Japon ve kısmen Çin ve Kore) bakıldığında benzer dinamikler orada da görülür.

Bu noktada Türkiye'ye bakıldığında; Türk sermaye sınıfı öncü birikimini hep devlet odaklı oluşturmuştur. Buna iç pazarın kullanımı yöntemi de denir. Meşrutiyet ve Cumhuriyet devlet fonları ve teşviklerle eşraftan sermaye sınıfı inşa etmiştir. İki dünya savaşından sonra temsil imkânı bulan çevre, kendi değerleri üzerinden tanımlamaya başladığı siyaset üzerinden kendine artı değer aktararak sermaye birikimini sağ-

lamıştır. Ne yazık ki modernleşme ve sosyalleşmeyle aynı oranda, eğitim ve ilgili süreçlerin istenilen hızda gelişmemesi, ulus devlet modeli içindeki milletleşme sürecini yer yer engellemiştir.

Türkiye'nin bu anlamda doğu ve güneydoğusundaki feodal yapı, ke- nar ve varoşlardaki tarikat, hemşehricilik örgütlenmeleri, dini veya laik cemaatler, en üst ortak payda olan millet birleşiminin karşısındaki odak- lar olmuştur. Bu durum yukarı da ifade edildiği üzere, küreselleşmenin de etkisiyle moderni yaşamadan millet hayatı bakımından tekrar geriye gidişle ilgilidir. Milli devlet ve ilişkili diğer kavramları eriten küresel-leşme süreci, toplumdaki *cemaatleşme* eğilimlerine çok yoğun olarak ge- lişme ve yaşama imkânı vermektedir (Kili, 2002).

Milletleşme süreci sosyolojik bir olgudur. Dini veya seküler cemaat, tarikat, aşiret, hemşehricilik örgütlenmeleri gibi alt örgütlenmeler bir sonraki aşama olan milletleşme sürecinde işlevlerini tamamlayarak üst kimliğe harç olarak dönüşümlerini sağlayamazsa, milletleşme süreci ile birlikte varlıklarını muhafaza ederler ve millet paydaşlığı süreci sorun yaşar. Söz konusu bu alt kültür grupları bir noktadan sonra millet olma sürecinin önüne geçebilir.

Türkiye'deki bu durum, yani feodal ilişki ağları ve çeşitli dini örgüt- lenmeler, milletin geleceği düşünülmezsizin siyasetçiler tarafından maa- lesef bugün dahi oy amaçlı kullanılmaktadır.

Öte yandan bu durumla ilintili olarak, çok uzun bir birikim sürecin- den sonra şimdilerde Türkiye, belirli bir sermaye birikimine sahip olma noktasına gelmiştir. Sermayenin ne kadar tabana yayıldığı ayrı bir konu olmakla birlikte, sermaye birikiminin Anadolu'da yeni bir zihniyet mey- dana getirdiği de bir gerçektir. Yukarıda temas edildiği gibi daha önceki sermaye devlete aitti. Devlet kendi ideolojisini taşıması için, kendisine destek olması ve rol modeller oluşturarak ülkenin kalkınması için o ser- mayeden müteşebbis olma potansiyelindeki kişi ve ailelere pay aktarı- yordu. Bu noktada olayın bir yüzü de devletin aynı zamanda öncülük yaptığı gerçeğidir. Batı modernleşmesinin meydana geliş süreci aşağıdan yukarıya doğrudur, milletten devlete. Türk burjuvazisinin farkıysa, Ba- tı'nın aksine, devletten başlamıştır. Ama modern anlamda öncesi olma- yan bir model için bu durum başlangıçta kaçınılmazdır. Şimdilerde ise bu kontrol mekanizması kırılmıştır. Küreselleşmenin katkısıyla devletten alacağı payı yok sayabilen, kendi gücüyle ayakları üstünde durmaya

çalışan, kendi kendine yeten, az veya çok, yerli bir sermaye sınıfı var ve bu sınıf kendi ideolojisini kendince kuruyor. Devlete bağımlılığı yok ve iktidarları da bu yeni sınıf tespit edebiliyor (Kahraman, 2010).

Burada siyasetin yapması gereken yerleşik sermaye sınıfı ile popüler taşralı bir dinsel retoriğe ve yerelliğe sapmadan geleneğin yaratıcı dinamizmini süreklilik içinde yeniden üreterek taşıyacak mekanizmaları var etmektir. Geleneksel vakıf müessesesinin teşvik edilmesi, hayır ve hasenatın Allah indinde kabulünün sadece falanca grubun müesseselerine yapılanlarının kabul edildiği, gayrisinin makbul olmadığı anlayışından milleti kurtarıp Allah rızasının bilim ve sanat yatırım ve hibelerinde de olduğuna özendirilmesi noktasında da öncülük yapılarak bu birikimden olağanüstü bir enerji üretebilir. Elbette bu enerji Türk milli kültürünün işlenmesi namına kullanılmalıdır. Umay Günay'ın ifadesiyle, "18. yüzyılın sonlarından itibaren var olma mücadelesi içinde yarınını planlamayan bütün Türk yurtlarının bilginin sahibi ve üretenei olarak güçlenmek, nesillerine eleştirel ve stratejik düşünmeyi öğretmek, yönetilen olmak yerine yönetenler arasında yer almayı hedeflemeye inanmaları ve gerçekleştirmeleri olmalıdır." (Günay, 2011).

Türkiye'nin pek çok sorununun çözümü için zihniyet dönüşümüne ihtiyaç vardır. Zihniyet dönüşümünün ilk aşamalarından birisi ve ülke için henüz yeterince çözülemeyen meselelerin başında, kırsal alandan kentsel alana geçen kitlelerin kültür şoku yaşamasına yol açması vardır. Bu durum sosyolojik olarak arabesk ve popüler kültürün doğmasına sebep olmuştur (Dağtaş, 2011).

Böylece farklı kültür katmanlarındaki yeni kentli nüfusun eskisine nazaran daha kapalı devre yaşamasına yol açılmış oluyor ve bu kesim kent merkeziyle hemen bütünleşmekte zorluk çekiyor. Öte yandan bu kesimler yerel yönetim düzeyinde çevre merkezleri meydana getiriyor; yani kendi merkezini kendileri oluşturmaya başlıyor. Klasik merkez çevre zıtlaşması ve onun her şeyi açıklamaya yeten gücü böylelikle kırılıyor. Bu kırılma noktası kendi merkezini oluşturan yeni çevrenin beklentisine göre politikalar üretmeyi zorunlu kıldığı için sosyal devlet adı altında üretmeden tüketmeyi yaşam tarzı haline getiren bir kitle meydana geliyor (Kahraman, 2010).

Kentlerde, çevrede merkezler, oluşuyor demiştik; işte siyasetin çözüm üretmesi gereken noktalardan birisi de burasıdır. Söz konusu bu kitlenin

sosyolojik olarak büyük bir güç meydana getirmesine karşın henüz sınıfsal olarak kendisine bir konum bulamamıştır.

Farklı yanlarıyla ifade edilmeye çalışılan Türkiye'deki söz konusu durumun gecikmiş telafisi için milli burjuva vasıtasıyla milli aydınlanmanın gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Milli aydınlanmanın yolu ise milli bir kültür-siyaset projesiyle mümkündür.

Zira İçinde bulunulan süreçte milli aydınlanmadan mahrum böyle bir yapıda oy vererek, seçim yaparak, kalemle yasa yaparak özgür toplum kurulamaz. İlk önce özgür bireyi ve onun gönüllü olarak siyasal katılımını inşa etmek gerekmektedir.

İnsanı kaynak olarak üretim sürecine katan Türk milleti, dünyada mensup olduğu kültür ve coğrafya çerçevesinde alternatif üretim ve tüketim kültürlerini kurma şansına sahiptir. Türk milleti bu açıdan yüksek bir sanat ve estetik bilinci oluşturmak durumundadır. Bilgi ve teknoloji transferi ile gidebilecek mesafe sınırlıdır. Bilgi iktidar ve güçtür. Bilgiyi Türk milleti üretip ortaya koyabilmelidir. Her türlü bilgiyi üretebilme ve kullanabilme potansiyeline Türk kültürü sahiptir. Tarih bunun örnekleriyle doludur. Bu birikim ve potansiyel bugün mevcut haliyle burada vardır.

Türkiye Cumhuriyetinin tarihi hinterlandından beslenerek kendi insanına ve çevresindeki insanlara da müreffeh bir yaşam sunabilmesi, siyaset, sermaye ve kültür politikalarının birlikteliğinden geçmektedir. Kültürsüz bir ekonomi, siyaset veya bütün olarak devlet organizasyonu elbette düşünülemez. Bu durum kimlikli bir toplum ve o toplumun yarınları için de geçerlidir.

Türk milli kültürünün mal varlığının her yanıyla işlenmesi ve bunun ekonomide, sanatta, siyasette kullanılması Türk milli burjuvasının açık olarak ona taraf ve destekçi olması ve Türk milli siyasetinin de bu aktörlere alan açması gerekmektedir. Sürekli ve kimlikli bir kalkınma, ancak bu yolla mümkün olabilecektir. Bundan dolayı Türk milli burjuvasisine büyük iş düşmektedir. Ekonomisi ve siyasetiyle kendi milli kültürüne sahip çıkan ve dengeli verimli bir üretim ekonomisi oluşturan anlayış Türkiye Cumhuriyetini kendi doğal eksenine sokacaktır. Bu anlayışın sahipleri milli köklerden beslenen ve çağı gerektiği gibi okumasını bilen kadrolardır. "Bilginin sahibi ve üreteni yanında keşif yapan ve keşiflerini hayata geçiren olmadıkça kalkınma gerçekleşmeyecektir. Türk milleti

Sanayi Devrimini yakalayıp kavrayıncaya kadar Batı Bilgi Devrimini yaptı ve Bilgi Çağına girdi. Şimdi onu anlamaya çalışıyoruz. Ekonomi, moda, sanat, devlet ve toplumla ilgili her konuda Batılı değerleri ve örnekleri algılayabildiğimiz kadarıyla kullanıyoruz.” (Günay, 2011). Modernleşme sürecini kendi varlığına sahip çıkan bir anlayışla sürdüren ve bu minval üzerine oturtan bir Türkiye, milletleşme bağlamında gelmiş olduğu noktadan geriye gidişi durdurabilir.

Sonuç

Kültür ve medeniyet bir milletin tarihsel kökleri ile birlikte ortaya çıkar ve gelişir. Bir milletin tarihi ne kadar eski ise kültür ve medeniyet derecesi de o kadar köklü olur. Kültür ve medeniyetin gelişmesine etki eden çok çeşitli unsurlar bulunur. Milletlerin varlıklarını sürdürdükleri coğrafya, kendi öz benlikleri ile ortaya koydukları çeşitli değerler, ilişki içerisine girdikleri medeniyet çevreleri vs. hepsi bir bütün olarak kültür ve medeniyeti etkiler. Bu noktada kültür ve medeniyetin oluşmasında etkili olan ya da onun gelişmesine katkı sağlayan hususlardan birisi de burjuvazi sınıfıdır. Burjuvazi sınıfının ortaya çıkışı devletlerin ve toplumların kültür ve medeniyetinin değişiminde, dönüşümünde etkili olmuştur.

Burjuva sınıfı ortaçağın sonlarına doğru Batı Avrupa’da gelişen ticari ilişkiler, şehirlerin hareketlenmesi ve buna paralel olarak bilimsel gelişmelerle birlikte her geçen gün güç kaybeden feodal yapının üzerinde yükselmiştir. Sanayi Devrimi ile birlikte de artık kendisine has bir yapıya sahip olmuştur. Sanayi Devrimi ile birlikte güç kazanan burjuva sınıfı ekonomik bütünleşmeyle birlikte mülkiyet hakkı ve siyasal haklar talebinde bulunmaya başladı. Bu da Avrupa’da mutlak krallıklar yerine anayasa ile yönetilen modern devlet yapılarının ön plana çıkmasına sebebiyet verdi. Burjuvazi sınıfı Avrupa’da devlet ve siyasal sisteme etki ettiği gibi kültür ve medeniyetin gelişmesine, daha küresel hale gelmesine de katkı sağladı.

Osmanlı Devleti’nde burjuvazi sınıfının ortaya çıkışı ve gelişimi Batı Avrupa’da olduğu gibi meydana gelmemiştir. Batı Avrupa’da Sanayi Devrimi ile birlikte burjuvazi sınıfı ortaya çıkarken Osmanlı Devleti’nde geleneksel üretim şekli devam etmekteydi. Zaman içerisinde devlet ve bazı aydın çevreler bu durumun farkına vardılar ve milli burjuva yarat-

ma çabası içerisinde girdiler. 20. yüzyılın başı ve Cumhuriyet döneminde bu konuda bir takım çabalar olmuştur. Özellikle İttihat ve Terakki Partisi döneminde bu konuda ortaya konulan politikalar Cumhuriyet döneminde de sürmüştür. Gerek İttihat Terakki döneminde gerekse Cumhuriyetin ilk yıllarında devlet eliyle burjuva sınıfı yaratma düşüncesi kısmen başarılı olsa da bu sınıf devlet ve toplum yapısında, kültür ve medeniyet çevrelerinde Batı Avrupa'dakine benzer etkiye sahip olmamıştır. Kendisine has birtakım özellikleri ile birlikte Türkiye'deki burjuvazi sınıfı kültür, medeniyet ve siyaset ilişkisi açısından örneklerinden farklılıklar göstermiştir.

EXTENDED ABSTRACT

Culture, Politics and National Bourgeoisie

*

Ruhi Ersoy

Gazi University

From the moment the individual is born, he finds himself in a cultural climate in every sense. In fact, this process, which started in the womb and which was embodied as a result of contact with the cultural climate in which it was born, shapes the material and spiritual existence of the person. The forms of this cultural structure, in which human beings are born, are shaped according to time, geography, ethnicity and historical unity and form national cultures. Therefore, every person who comes to the world is present in a specific national culture, with a low density or less. It takes the language, belief characteristics of the society it grows in, and then becomes involved in the production and consumption relations of that society and becomes a value carrier and value producer of the same society. Thus, the productive socio-cultural cycle, which is the biggest feature that distinguishes man from other living species, remains in existence. This relationship between culture and identity has led to the determination of cultural policies in state structures as societies that have come to nationalization and as political organizations. Together with today's technology, the culture industry has become a major area of activity both economically and politically.

Relationship between National Bourgeoisie and Cultural Politics

In the Middle Ages European economy and power, the church and the nobles with the sovereignty of the slow-moving production against the need gradually, profit-making production and trade through the accu-

mulation of capital and generating a class has emerged. This enrichment and accumulation has gradually brought to the class a freedom and reputation. Subsequently, this share of profit increased gradually from the process of transition from merkanti-lism to capitalism and fabrication. The bourgeoisie class The trade relations developed in Western Europe at the end of the Middle Ages increased above the feudal structure that weakened along with the revival of cities and accompanying scientific developments. The ecological integration in the countries such as England and France with the good melting of the feudal boundaries revealed the bourgeois class that led and enriched the trade in these countries. With the weakening of feudalism, central kingdoms strengthened and became a balance between the bourgeois class and the feudal aristocracy.

A Historical View to the Turkish National Bourgeoisie

The statesmen and intellectuals who wanted to modernize the state in the Ottoman Empire and to establish a life of a state and a society that had achieved national unity were actually aware of the lack of the bourgeois class. Yusuf Akçura, who had been closely following the national awakening of the Russian Turks in the 19th century, and who was aware of the influence of the relatively enriched bourgeois class of the Kazan and Crimean Turks in this national awakening, published articles that expressed the lack of a bourgeois class in the Ottoman country. In the Turkish Journal of Turkish Yurdu, the publication of the Turkic movement, the topic of national economics and the national bourgeoisie had become an important agenda issue.

Turkish National bourgeoisie Culture and Politics

Economic globalization as well as the presence of strong cultural values to bear the fact that the imposition weak, geographical-political-economic position as Turkey is seriously shaken. It is well-known that

the values, concepts and institutions leading to the universe can be created by the nationalization of the local and then by international standards. Therefore, revealing the assets of the Turkish national culture, and then the processing and the transfer of it to the universal dimension are related to the individual's and institutional support of capital to the cultural policies. Western cultures are recognized in the world as a result, the Western capital and national cultures are due to the close relationship. A relationship of this kind in Turkey, a British kurulamamışk even today, French or German national cultural elements-s of why the Turkish national culture from the more well-known, processed and question the world-or presented was the woman I would be unjust and unwarranted inquiries into Turkish culture.

Conclusion

Culture and civilization emerge and develop together with the historical roots of a nation. If the history of a nation is old, then the culture and culture of civilization becomes so deeply rooted. There are many elements that influence the development of culture and civilization. The geography where nations continue their existence, the various values that they manifest with their own self, the circles of civilization they enter, etc. they all affect culture and civilization as a whole. At this point, the bourgeoisie is one of the factors that contribute to the development of culture and civilization or contribute to its development. The emergence of the bourgeoisie class has been influential in the transformation of the culture and civilization of states and societies.

Kaynakça/References

- Aydın, S. (1993). *Modernleşme ve milliyetçilik*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Ersoy, R. (2007). Türk kültürünün terkip kabiliyeti üzerine bir deneme. *Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültür Değerleri Sempozyumu*, (21-26 Mayıs 2007). Almatı-Kazakistan.
- Gellner, E. (1992). *Uluslar ve ulusçuluk*, (Çev: Büşra Ersanlı Behar-Günay Gökse Özdoğan), İstanbul.
- Georgeon, F. (1999). *Türk milliyetçiliğinin kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935)*, (Çev: Alev Er), 3. Baskı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Günay, U. (2009). *Türk kültürüne eleştiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Günay, U. (2011). Meselelere batılı kurumlar, kurallar ve batılı anlayış açısından bakış tartışılmalıdır", *Türksav Türk Dünyası 20 Yılığ, Tahliller, Değerlendirmeler, Öngörüler ve Özeleştirimler*, (Yayına Hazırlayanlar: Mehmet Seyfettin Erol, Yavuz Gürler), Strateji Araştırma İnceleme İstanbul, s. 125-127.
- Hobsbawm, E. J. (2006). *Milletler ve milliyetçilik, program, mit, gerçeklik*, (Çev: Osman Akınhay), 3. Baskı, İstanbul.
- Kahraman, H. B. "Türkiye Yeni Kuruluyor", *Sabah Gazetesi*, (13 Ağustos 2010).
- Kalafat, Y. (2006). *Balkanlardan Uluğ Türkistan'a Türk halk inançları III-IV*, Ankara: Berikan Yayınevi,
- Karaağaç, G. (2005). *Dil tarih ve insan*, 2. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları,
- Kili, S. (2002). Cumhuriyet, Atatürk ve Küreselleşme, *Cumhuriyet ve Küreselleşme*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Koraltürk, M. (2011). *Erken cumhuriyet döneminde ekonominin Türkleştirilmesi*. İstanbul: İletişim Yayınları,
- Özer, Ö. ve Dağtaş, E. (2011). *Popüler kültürün hakimiyeti bir Türkiye hikâyesi*. İstanbul: Literatür, Haziran,
- Toprak, Z. (1982). *Türkiye'de "Millî İktisat" (1908-1918)*. Ankara: Yurt Yayınları,
- Tuncer, H. (2011). *Tanzimat devri Türk edebiyatı*. Ders Kitapları, İstanbul.
- Ünalın, Ş. (2002). *Dil ve kültür*, Ankara: Gazi Üniversitesi Basımevi.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Ersoy, R. (2018). Kültür, siyaset ve milli burjuvazi. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 1547-1565. DOI: 10.26466/opus.481760